

ale aj nová orientácia, potom hľadanie transcencie obsahuje aj nádej na nájdenie nových paradigiem.

Kniha je vhodná pre filozofov, teológov a vôbec pre všetkých kritických a hlbavých čitateľov, túžiacich po duchovnej orientácii.

Štefan Šrobár

Ing. Mgr. Štefan Šrobár, CSc.
Laurinská ul. č. 12
811 01 Bratislava
SR

SLOVNÍK ZÁKLADNÝCH POJMOV METAFYZIKY

JOSEF de VRIES: *Základní pojmy scholastiky*. Praha, Nakladatelství Petr Rezek 1998, 102 s.

V posledných rokoch sa na pulkoch našich kníhkupectiev stretávame s množstvom filozofických slovníkov domácej produkcie alebo ako prekladov zahraničných originálov. V dôsledku toho sa nám otvára široká škála, ktorá zahŕňa slovníky priemerne informačné, solídne koncipované, ako aj slovníky, ktoré svojím obsahom poskytnú svojmu používateľovi oveľa viac v porovnaní s ich skromnými sľubmi a cieľmi.

Obsah takto koncipovaného a fundovaného slovníka zanecháva intelektuálny zážitok/pôžitok porovnateľný s lektúrou pôvodného filozofického diela. Domnievame sa, že len takýto druh slovníka je pravým spolupracovníkom a spolupútnikom na cestách filozofického myslenia, ktoré nie sú vždy priame ani jasné. Pomáha pri predieraní sa terminológiou, poskytuje podnety na preklad filozofických textov, "didakticky" nás usvedčuje z našich chýb a svojvoľných interpretácií. Tým sa sprostredkovane stáva partnerom našich vnútorných dialógov a meditácií.

K takémuto druhu filozofických slovníkov môžeme podľa nás právom zaradiť aj recenzované dielo *Základní pojmy scholastiky*, ktoré pochádza z pera známeho predstaviteľa a "klasika" novotomizmu *Josefa de Vriesa*.

Josef de Vries (1898-1989) vstúpil v roku 1917 do Spoločnosti Ježišovej. Filozofické a teologické štúdiá absolvoval vo Valkenburgu (Holandsko) a v Ríme, kde získal doktorát z filozofie. V období 1929-1934 pôsobil na pôde Filozofickej fakulty *Kolégia sv. Ignáca* vo Valkenburgu, kde sa stal docentom a neskôr profesorom epistemológie. V rokoch 1943-1971 pôsobil na Filozofickej fakulte *Berchmansovho kolégia* v Pullachu pri Mníchove. Od roku 1971 pôsobil na *Vysokej filozofickej škole* v Mníchove, ktorú i dnes vedú jezuiti.

Od roku 1932 bol členom redakčnej rady časopisu *Scholastik*, ktorý od roku 1966 vychádzal pod názvom *Theologie und Philosophie*, kde rozvíjal bohatú publikačnú činnosť. K najdôležitejším knižným publikáciám patria diela *Denken und Sein* (Freiburg 1937; aj v španielskej a francúzskej mutácii), *Erkenntnistheorie des dialektischen Materialismus* (Salzburg 1958), *Materie und Geist* (Salzburg 1971), *Grundfragen der*

Erkenntnis (Mníchov 1980). Spomedzi členov "krúžku" novotomistov plodne spolupracoval hlavne s W. Bruggerom a J. B. Lotzom.

Práca *Základní pojmy scholastiky* je výsledkom päťdesiatročnej autorovej vedeckej a pedagogickej aktivity. Štruktúru knihy tvorí "len" 19 hesiel, ktoré sa podrobne rozoberajú a vysvetľujú na pozadí filozofie Tomáša Akvinského, ktorého koncepcia tvorí centrum a základ tohto slovníka. Autor uvádza aj iných významných scholastických mysliteľov (J. Duns Scotus, Caietanus, F. Suarez).

Niektoré odborné filozofické výrazy, ktoré pochádzajú zo stredovekej scholastiky, sa používajú aj v dnešnom filozofickom jazyku - buď v podobe latinských termínov ako *matéria, forma, substancia, akcident*, alebo v moderných výrazoch, ktoré zaujali pozíciu latinských termínov, ako napr.: *podstata, príčina, bytie a súcno*. Nielen ich významové premeny v priebehu stáročí, ale aj ich rozdielne chápanie a používanie rozličnými scholastickými autormi či školami viedlo a často vedie k rôznym nedorozumeniam.

Príčinou nedorozumení nie sú len rozdielne východiská filozofických koncepcií, ale aj rozkolísanosť prekladov filozofických termínov. V slovenskej filozofickej obci sa stretávame s polyfóniou návrhov na preklad termínov z metafyziky. Jedným z nich je aj základný termín metafyziky - *ens, (tó ón)*. Mnohohlasnosť v prekladoch či návrhoch na preklady sa vinie od termínu *jestvujúcno*, pokračuje cez termíny *jestvujúce* a *bytie* a doznieva pri termíne *súcno*. Recenzovaný slovník dobre poslúži svojim zasväteným pohľadom do premien pojmov nielen prekladateľovi filozofických textov, ale aj samotným navrhovateľom nových tvarov pre základné i vedľajšie termíny metafyziky.

K ďalším nedorozumeniam patrí zvecnenie (hypostatizovanie) abstraktných pojmových obsahov. Na druhej strane to však vedie aj k protikladnému extrému, totiž k tomu, že sa tvrdí zmysluprázdnosť týchto termínov. Autor recenzovanej knihy sa pokúša odstraňovať nedorozumenia a rozlišovať jazykovo podmienené a zdánlivé protiklady od pravých protikladov. Poukazuje aj na rozpory, prípadne svojvoľné domnienky, ku ktorým môžu viesť tézy podmienené viacvýznamovým jazykovým používaním.

Autor sa snaží oslobodiť od nánosov dezinterpretácií a učebnicových simplifikácií nielen koncepciu Tomáša Akvinského, ale aj iných filozofov stredovekej scholastiky. V prípade Tomáša Akvinského ide hlavne o moment diferencie medzi bytím a súcnom. J. de Vries usvedčuje interpretátorov Tomáša z nepochopenia tohto hlbokého metafyzického problému a zo sploštenia jeho filozofického odkazu na bezduché školské schémy a tvrdenia.

Ako je známe, novotomisti poukazujú na fakt, že Heideggerova výčitka na adresu metafyziky (zabudnutie na bytie) sa nevzťahuje na Tomáša. Tvrdia, že Tomáš túto problematiku premyslel hlbšie ako M. Heidegger, pretože cez súcna dospieva k čistému bytiu, bytiu osebe, k subsistujúcemu bytiu.

V recenzovanom diele badať dva základné motívy. Jeden sa usiluje o vecnú správnosť, sprístupňuje a komentuje relevantné filozofické texty a pozície riešenia problému. Druhý motív umiestňuje problémy do ich historického kontextu. Domnievame sa, že dielo je šťastným skĺbením oboch momentov.

Recenzované dielo je pre súčasníka príležitosťou a výzvou na prehĺbenie vedomostí o stredovekej i novovekej filozofii. Zdá sa, že nie je adresované tým, ktorí sa dnes

zaujímajú o stredovek a jeho fenomény v konfúznej a romanticky podfarbenej forme. Jeho prínos ocenia hlavne tí, ktorí majú k spomínanému obdobiu a jeho emanáciám do dejín vecný vzťah, spojený s dôslednou náročnosťou, ktorá si vyžaduje zrieknutie sa romantickej citovosti a zaostrenie rozumu na dejinné metamorfózy pojmov a ich významov.

Skrátka, dielo nás vyzýva odvážne vziať na seba namáhavú a zároveň príjemnú prácu s pojmami. Preto je recenzovaná práca vhodná ako trvalý a verný pomocník pri štúdiu tak dejín klasickej filozofie, ako aj problémov ontológie či epistemológie.

Michal Chabada

Mgr. Michal Chabada
Teologická fakulta TU
Kostolná 1
814 99 Bratislava
SR